

Knut Gabrielsen

Med sabel, korde og florett.
Den norske metodestriden i retrospekt

Høgskolen i Hedmark
Notat nr. 4 - 1999

Trykkeri: Hagen Offset A/S og HedProdukt A/S

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra notatet i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I notatserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres f.eks milepel dokumentasjon av et forsknings- og/eller utviklingsprosjekt, eller andre dokumentasjoner på at et arbeid er i gang eller er utført.

Notatet kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/Publikasjon/default.htm>)

Notat nr. 4 - 1999
© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark
ISBN: 82-7671-077-8
ISSN: 0808-0747

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Med sabel, korde og florett. Den norske metodestriden i retrospekt			
Forfatter: Knut Gabrielsen, Høgskolen i Hedmark, Avd. for økonomi, samfunnsfag og informatikk, 2450 Rena e-post: Knut.Gabrielsen@osir.hihm.no			
Nummer: 4/99	Utgivelsesår: 1999	Sider: 26	ISBN: 82-7671-077-8 ISSN: 0808-0747
Oppdragsgiver:			
Emneord: Vitenskapelig metode, metodologisk individualisme og kollektivism, positivisme-debatten.			
<p>Sammendrag: Den såkalte «metodestriden» oppsto på slutten av 1800-tallet i den tyske historieskolen som mente at historieforskningen måtte sentreres rundt <i>det enestående</i> - det «Einmalige» og det «Einzartige». Denne striden avleiret seg etterhvert i to prinsipielt ulike posisjoner som gjerne blir beskrevet som hhv de idiografiske vitenskapenes metodologiske individualisme og de nomotetiske vitenskapenes metodologiske kollektivism. Dette er imidlertid en høyst unyansert og tildels misvisende beskrivelse av de faktiske forhold, noe som ikke minst kom fram i den norske metodede-batten, som var på sitt mest intense på 1970-tallet. Her heim har striden først og fremst stått mellom historikere på den ene siden og sosiologer og statsvitere/politologer på den andre. Sentrale kombattanter har vært Jens Arup Seip respektive Stein Rokkan og Gudmund Hernes, og striden har i hovedsak dreid seg om bruken av (forhånds-) modeller og teorier i sosialforskningen. Men fronten har vært uklar, og det har vært interne strider på begge sider av frontlinjen. I dag må det kunne sies å herske våpenstillstand, noe som bl.a. avspeiler en mindre dogmatisk holdning blant forskere og vitenskapsfolk - og som resultat derav en tilnærming mellom dem hva metodespørsmålet angår. Notatet er - med noen få justeringer - identisk med essayet jeg skrev til dr.gradskurset «Tale, tegn og betydning», ved NTNU våren 1999.</p>			

Høgskolen i Hedmark

Title: With sword, chord and foil. The Norwegian methodological debate in retrospect.			
Author: Knut Gabrielsen Hedmark College, Dept. of Business Administration, Social Sciences and Computer Science, 2450 Rena			
Number: 4/99	Year: 1999	Pages: 26	ISBN: 82-7671-077-8 ISSN: 0808-0747
Financed by:			
Keywords: Methodological individualism, methodological collectivism, the idiografic and nomotetic sciences.			
Summary: Is there any difference between the idiografic and the nomotetic sciences when it comes to method? This question can be dated back to the end of the 19th century, when it was posed in the German history school - and the answer at that time was <i>yes</i> : The idiografic sciences, f. e. history, should be based on methodological individualism, while the nomotetic sciences, f. e. sociology and political science, should be based on methodological collectivism. In the 1970's this was a hot issue also among Norwegian scientists, historians as well as political scientists and sociologists. Historians criticized social scientists for their use of (beforehand) models and theories: Sociologists would always find empirical data that could verify their hypotheses. The answer from the social scientists was: If you believe that it is possible - qua scientists - to collect data «untouched by theory», then you not only cheat others, you also cheat yourself. Today it is armistice. During a lasting debate the combattants have approached each other in a more or less common belief that it is not any insurmountable gap between history and political sciences when it comes to method.			

INNHold

Innledning	side 9
Ulike tilnærminger	« 10
Å redusere eller ikke redusere....	« 11
Rasjonalitetsproblemer	« 13
Rokkans tyranni....	« 14
.... Hernes' avmakt....	« 16
.... og Seips maskerade	« 17
Kolleger i unåde	« 18
Uklare frontlinjer	« 20
Case-studier som kompromiss?	« 22
En nødvendig strid	« 23
Litteraturoversikt	« 25

MED SABEL, KORDE OG FLORETT

Den norske metodestriden¹ i retrospekt

Men are not, when brought together, converted into another kind of substance.
J. S. Mill

The individual apart from society would be both speechless and mindless.
E. H. Carr

Innledning

Den såkalte «metodestriden» er i løpet av de siste vel 100 årene blitt utkjempet på flere front-er med ulike styrker og med varierende intensitet. Striden kan føres tilbake til diskusjonen om skillet mellom vitenskaper som søker *det enkelte* og vitenskaper som søker *det allmenne*. De-batten oppsto på slutten av 1800-tallet i den tyske historieskolen som mente at historieforsk-ningen måtte sentreres rundt det enestående - det «Einmalige» og det «Einzigartige».² Dermed var det duket for «Der Methodenstreit», der representanter for idiografiske og nomotetiske vitenskaper sto steilt mot hverandre i spørsmålet om hvordan samfunnsvitenskapelige forklar-inger skulle utformes. Idiografenes hovedargument er at det historiske og kulturelt særegne ved studieobjektet må være det grunnleggende, mens nomotetene er opptatt av å finne fram til generelle kausale lovmessigheter, påvirket av naturvitenskapene.³ Etter siste verdenskrig dukket det opp en ny vitenskapsteoretisk strid - «positivismedebatten». Denne dreide seg i prinsippet om det samme som metodestriden, men den ble mer grunnlagsorientert i tillegg til at «metodebiten» nå ble eksplisitt knyttet til hvorvidt *sosiologien* burde preges av hermeneu-tikk (fortolkende sosiologi) eller om den skulle ha naturvitenskapene som sitt forbilde. Etter tiår med debatt som endte opp med den «postpositivistiske vendingen», er temaet nå tilsyne-latende blitt mindre aktuelt. Idag må det kunne sies at i alle fall «normalsosiologien» sammen med statsvitenskapen er gjennomsyret av oppfatningen at de er nomotetiske vitenskaper.

I dette essayet kommer jeg først til å skissere den prinsipielle problemstillingen og hovedargumentene i metodestriden. Deretter vil jeg beskrive de største «slagene» i den norske utgaven med vekt på det som har skjedd etter krigen og særlig på 1970-tallet. Kombattantene har først og fremst vært historikere på den ene siden, og sosiologer og statsvitere/politologer på den andre siden. I tillegg til en mer eller mindre markert hovedfront, så har det også vært konflikter innenfor denne på begge sider, og siden avvikerne fra den «rene lære» gjerne er blitt betraktet som overløpere, så er det interessant å også rulle ut noen av disse internstridene.

¹ «Modellstriden» er også blitt brukt om dette diskusjonstemaet.

² Sentrale personer var Wilhelm Windelband (1884-1915) og Heinrich Rickert (1863-1936).

³ Det er ikke uvanlig å omtale de idiografiske vitenskapene som de som «beskriver det særegne, det enkelte», og de nomotetiske som «lovopprettende».

Tilslutt vil jeg se på argumenter som er ført for at (det markante) skillet mellom historie og samfunnsvitenskapene bør tones ned og kanskje fjernes. Arenaene for metodestriden har i hovedsak vært vitenskapelige tidsskrifter, debattmøter og seminarer.

Ulike tilnærminger

Skal premissene (eksplanans-setningene) ved vitenskapelige forklaringer beskrive *enkeltindivider* eller *sosiale fenomener*? Det er dette - i et nøtteskal - metodestriden dreier seg om, et vitenskapsteoretisk problem mht hvordan vitenskapelige forklaringer skal utformes. De to alternativene blir gjerne omtalt som *metodologisk individualisme* respektive *metodologisk kollektivism*. Metodologisk individualisme er prototypisk for de idiografiske vitenskapene. Her kreves det at forklaringspremissene bare skal si noe om enkeltindividers handlinger og egenskaper og at forklaringsretningen må gå fra individer til sosiale fenomener. Den kollektivistiske tilnærmingen er de nomotetiske vitenskapenes metode. Her går forklaringsretningen motsatt veg: Kollektivistene krever at forklaringspremissene utelukkende skal si noe om sosiale fenomeners atferd og egenskaper. Det dreier seg med andre ord om forholdet mellom induksjon og deduksjon i forskningsprosessen.⁴

En prinsipielt annen tilnærming til temaet er å spørre hvorvidt utsagn om egenskaper til grupper kan føres tilbake til utsagn om individuelle egenskaper. Kan makrovariabler, dvs. variabler som refererer til klasser, institusjoner, religioner osv reduseres til mikrovariabler, f.eks. psykologiske? Individualistene svarer et prinsipielt ja, kollektivistene nei.

En tredje - og enklere - tilnærming er å si at mens individualistene ser på den sosiale orden som et resultat av individuelle behov og strategier, så mener kollektivistene at de samme individuelle behov og strategier er et resultat av den sosiale orden. Antitetisk formulert: For kollektivistene er individet først og fremst et ikke-atomisk, historisk og kulturelt betinget vesen.

Disse tre forskjellige utlegningene for å vise at denne ene og samme metodestriden kan ha forskjellige uttrykk. Gjennom disse ulike tilnærmingene har striden vært ført ved ulike frontavsnitt, og det er blitt brukt ulike og tildels uensartede våpen i forsøkene på å bekjempe hverandre. Striden er langt fra avsluttet, men motsetningene er nå mer neddempet. De fleste samfunnsforskere er pragmatiske og heller litt mot den ene, litt mot den andre siden, avhengig av hvilket problem de er opptatt av. Det samme kan en si om representantene for de tradisjonelle idiografiske vitenskapene, spesielt historie. Det er også blitt gjort forsøk på å overkomme

⁴ Selv om «metodologisk» indikerer at det handler om metode, så blir benevnelsen også gjerne heftet til det ontologiske forholdet, f.eks. at kollektivismen forutsetter at sosiale helheter er virkelige og eksisterer forut for enkelt-individene.

motsetningene mellom disse to posisjonene, men forsøkene er kompliserte og ofte uklare - noe jeg kommer tilbake til.

Det hører med til historien at både i den generelle positivisme-debatten og i metodestriden ble det argumentert for at det går et prinsipielt skille mellom de vitenskapene hvis metode må/bør baseres på *forklaring* og de hvis metode må/bør baseres på *forståelse*.⁵ Til førstnevnte hører naturvitenskapene, til sistnevnte ånds- og sosialvitenskapene. Men bl.a. Jon Elster (1979) har hevdet at siden forklaring blir knyttet til årsaksanalyse og forståelse til meningsanalyse, så blir disse to kategoriene tilsammen utilstrekkelige. For hvis mening bare kan knyttes til menneskelige forhold, så mister man grepet på fenomener i naturen som i en viss forstand er meningsfylte, f.eks. «den uendelige fine tilpasning mellom en organisme og dens omgivelser som vi kan iakttå overalt i dyre- og planteriket». Til å forske på slike forhold trengs det derfor *funksjonell analyse*.⁶ I denne sammenhengen nøyer vi oss med å konstatere at frontlinjene i metodestriden ikke uten videre faller sammen med skillet mellom forklaring og forståelse.

Å redusere eller ikke redusere....

Verden er én og enhetlig, derfor er skillet mellom ulike vitenskaper og mellom ulike metoder en kunstig oppdeling av det som burde være et samlet prosjekt. Målsettingen bør være å «reduere» også de humanistiske vitenskapene og samfunnsvitenskapene til biologi, og biologien i neste omgang til kjemi/fysikk. Dette er logisk-empiristenes (LE) klassiske argument, og rent idéhistorisk kan det sies å ligge til grunn for den metodologiske individualisme - og dermed også for metodestriden. I sin «rene» form synes LE-argumentasjonen å ha få talsmenn i dag. Men, individualismen blir begrunnet med et reduksjonistisk prinsipp, og det ble (blir?) betraktet som et tegn på vitenskapelighet å kunne forklare f.eks. sosiale forhold med referanse til de minste faktorer, enten det er gener eller individuelle egenskaper og intensjoner. Dette var den unge Arne Næss' posisjon. I de første årene etter krigene forfektet han en vitenskaps-teori som tok utgangspunkt i at det ikke var noen forskjell på naturvitenskap og åndsvitenskap, og han så for seg en utvikling mot en positivistisk enhetsvitenskap: «... i en fjern fremtid kan vi trolig se frem til enhetlige hypotetisk-deduktive systemer som dekker all vitenskap om liv, og som bygger på biologiske og fysiologiske grunnpostulater».

⁵ Dette skillet blir gjerne kreditert tyskeren Wilhelm Dilthey (1833-1911).

⁶ Funksjonalismen - med sine «aktørløse intensjoner» - har vært sett som et alternativ til den metodologiske individualisme. Bak dette ligger en - som regel implisitt - oppfatning av samfunnet som et system som søker sin egen selvoppholdelse - motivet ligger i fremtiden. Funksjonalismen kan sees som en analogi til forklaringer i biologien (Elster 1979). Når funksjonalismen avvises blant historikere (bl.a. Sejersted), så er det fordi de mener det finnes andre alternativer til den aktørløse intensjon enn den kontekstløse aktør.

I de siste 30 årene er nok Jon Elster den av norske samfunnsvitere som har argumentert sterkest for metodologisk individualisme som vitenskapelig prinsipp.⁷ Han mener at det kan «påvises feil eller uklarheter i alle de argumenter som har vært framført mot metodologisk individualisme» - uten at han går nærmere inn på slike argumenter. I følge Elster kan det føre til vilkårlig og friksjonsløs tenking dersom en gir opp kravet om at «enhver handling må ha en aktør og enhver struktur må bæres oppe av individuelle handlinger». Han viser til hvordan begreper som produksjonskrefter og basis er blitt utstyrt med en merkelig evne til å «bestem-me» eller «påvirke» hverandre uten at det blir forklart «hvordan dette formidles gjennom handlende og villende mennesker».

Det er umiddelbart ikke vanskelig å erklære seg enig med Elster i dette, for strukturer handler selvfølgelig ikke. Dette var også historikeren Ottar Dahls (1952) syn da han påpekte at når man arbeider ut fra den marxistisk inspirerte materialistiske historieskole, så vil enkeltmennesket (måtte) tre i bakgrunn, og man står i fare for å miste «kontakten med det konkrete menneskelige motivgrunnlaget bak de ytre handlinger og forhold». «Det sier seg selv», fortsetter Dahl, «at dette er en høyst betenkelig abstraksjon i historieforskningen». Dahl får støtte for sin anti-kollektivistiske syn fra sentrale historikerkolleger som Edvard Bull og Halvdan Koht. Sistnevnte slår et sted fast at «Historieskrivinga er ingenting utan psykologi», men han «lefler» i andre sammenhenger med anti-individualistiske teorier og modeller i den grad at han ikke fant nåde hos de norske historikeres selvbestaltede reduksjonistiske fanebærere, Jens Arup Seip! Seips prinsipielle ståsted kommer klart fram i hans opposisjon til Dahls doktordisputas: «Jeg anser det overordentlig viktig å insistere på at det forfatteren (...) kaller historie-forskningens «atomære data» (...) består av enkle individuelle menneskelige handlinger og tanker», og: «Sosiale forklaringer vil alltid i prinsippet kunne oppløses i forklaringer ut fra individuelt følte behov og altså individuelle motiveringer».

Elster gir sin individualisme en to-trinnsforklaring: 1) Samfunnsmessige trekk er resultat av samspill mellom konsekvensene av individenes handlinger, og 2) disse handlingene kan igjen forklares som resultat av enkelt-aktørens ønsker, interesser og beslutninger. Her stopper Elster, noe som betyr at hans «psykologiske variabler» (trinn 2) er noe annet enn det mer ytterliggående (LE-)individualister legger i begrepet. Elster er slik sett i slekt med bl.a. Max Weber og Karl Popper, som begge unngår å «reducere» til biologi og kjemiske prosesser i hjernen.

Blant norske filosofer og samfunnsvitere er Ånund Haga (1991) en av dem som sterkest har angrepet den metodologiske individualismen og Elsters posisjon. Hagas hovedankepunkt er at Elsters standpunkt er for svakt begrunnet. Hva menes det f.eks. mer presist med at

⁷ Jon Elster er bl.a. en varm talsmann for spillteori som «teori-løsning» for samfunnsvitenskapene.

makrovariabler kan reduseres til mikrovariabler? Dersom det bare siktes til at sosiale handlinger som et stortingsvalg eller en gudstjeneste i siste instans er båret oppe av individuelle aktører, så er det nærmest en triviell konstatering. Men, individuelle handlinger er i utgangspunktet *sosialt situerte*, og det avgjørende spørsmålet er om viktige klasser av sosiale handlinger, som riktignok i siste instans må tillegges individuelle aktører - *men da nettopp som sosialt situerte aktører* - hvorvidt ikke de likevel må beskrives ved hjelp av uttrykk som på en ureducerbar måte refererer til kollektive ordninger. I et langt og innfløkt resonnement viser så Haga at makrovariabler ikke ser ut til å kunne reduseres til mikrovariabler. Derfor: Dersom metodologisk individualisme forutsetter at alle makrovariabler skal kunne reduseres slik, så betyr det altså at en nødvendig forutsetning for slik individualisme ikke er oppfylt. Her er Haga klart påvirket av Durkheim, den kanskje fremst kollektivist blant sosiologene, som har sagt at «hver gang et sosialt fenomen er direkte forklart ved et psykologisk fenomen, kan vi være sikre på at forklaringen er gal» (sitert fra Sejersted 1993).

Rasjonalitetsproblemer

Metodologisk individualisme er et mangetydig begrep. Representanter for den mest ytterliggående reduksjonismen er fjernt fra de individualistene som har et institusjonelt tilsnitt. Disse tilskriver individet sosial og institusjonell identitet. Individets relevante egenskaper er betinget av de sosiale sammenhengene det inngår i og sosialiseres gjennom. Dette er egenskaper som er betinget av den sosiale konteksten. En slik forståelse - en nær forbindelse mellom individet og det sosiale - ligger nært opp til den sosiologiske rolleteorien (Talcott Parsons): Vi er lære-re, ekspeditører, advokater osv i kraft av de institusjonelt definerte posisjonene vi har eller inntar, med de plikter, normer og forventninger som gjelder for den aktuelle posisjonen. Her er relasjonelle egenskaper viktig, dvs forholdet til andre aktører, regler og institusjoner.

Det gitte utgangspunktet for den metodologiske individualismen er det bevisste, rasjonelle og frie enkeltindividet. Individualismen forutsetter at de individuelle handlingene er rasjonelle og motivert av egeninteresser, uten at prinsippet nødvendigvis begrunnes i (substansielle) antakelser om den menneskelige natur. Individualistene (bl.a. Elster) mener at sosiale strukturer er aggregater av tilsiktede og - ikke minst - utilsiktede konsekvenser av individuelle handlinger, som enten kan være fordelaktige eller ødeleggende for aktørenes interesser. Men hva er så det egentlige grunnlaget for individets motiver? I følge Sejersted (1993) kan vi bl.a. i historieforskningen se en tendens til at det vi skulle forvente var intensjonale forklaringer, blir positivistiske kausalforklaringer. Vi ser også at den individualistiske tilnæringsmåten ofte prøver å gi forklaringer ved hjelp av lover som i neste omgang blir redusert til psykologiske -

ja til og med fysiologiske eller fysiske - lover, noe som logisk nok visker ut de individuelle særtrekk-ene. Slik fjernes «idiotene» og avvikerne fra historien; den irrasjonelle aktøren finnes ikke for historikeren.⁸ For dem er «Alle individuelle handlinger (...) rasjonell», slik Elster uttrykker det i sin «regulative idé». Individualismen har altså problemer med sine egne rasjonalitetsfor-utsetninger.

Sejersted utdypet disse rasjonalitetsproblemer i sin kritikk av individualistene blant sine historikerkolleger: «Hvis man har «valgt» ikke å legge stor vekt på å se på de individuelle behov og strategier som resultat av den sosiale orden, hvor henter da enkeltindividet sine motiveringer og verdier fra?» Sejersted mener at individualismens intensjonale forklaringer «feiler i utgangen», og i denne situasjonen påstår han å kunne se en tendens til behaviourist-iske forklaringer. Resultatet blir altså det paradoksale at «individualismens intensjonale for-klaringer faller tilbake på kausale forklaringer» - en slags pervertering av utgangspunktet. Dette fører gjerne til en åpenbar (og overdrevet?) tendens til å redusere de historiske forklar-inger til maktspill eller interessekamp e.l. uavhengig av den historiske konteksten.

Her bør det legges til at skillet mellom idiografiske og nomotetiske fag ikke uten videre faller sammen med det institusjonelle skillet mellom humanister og samfunnsvitere. Det finnes en fortolkende sosiologi og det finnes kvantitativ historieskrivning. Historiefaget ble under press fra det positivistiske vitenskapsidealet tvunget bort fra sine konstruktive ambisjoner som hadde vært fagets kjennemerke. Ironisk nok var det en statsviter, Stein Rokkan,⁹ som tok opp Halvdan Kohts brede perspektiv på nasjonsbygging som en suksessiv demokratisk integrering av stadig nye grupper i nasjonen. Når det så var en annen historiker - Jens Arup Seip - som gjennom sin kritikk av Rokkans arbeid, startet metodestriden (i det minste den striden som foregikk i en større offentlighet) mellom historikerne og samfunnsvitere, ja da viser det at det hvor uklare frontene har vært i denne striden her heime.

Rokkans tyranni....

Det har knapt vært strid på den hjemlige metodefronten i etterkrigstida fram til begynnelsen av 1990-tallet uten at Seip har deltatt. Det være seg uenighet mellom historikere og samfunnsvitere, eller innbyrdes blant historikerne; Seip har som regel vært der, i bresjen for et individualistisk metodesyn. Og Seip har hatt to markante motparter blant samfunnsvitere: Stein Rokkan og Gudmund Hernes.

⁸ Når det er sagt, så kan individualistisk orienterte historikere selvfølgelig i analyse av særlig sentrale aktører ta hensyn til åpenbart irrasjonelle trekk, slik Seip f.eks. gjør i sin analyse av Johan Sverdrup.

⁹ Stein Rokkan var opprinnelig fransk-filolog.

«Modellenes tyranni» var overskrifta på foredraget Seip holdt på en nordisk fagkonferanse i 1974, der han tok for seg Rokkans bruk av sentrum-periferi-modellen på norsk historie. Seips generelle argument var at modellene og teoriene virker som utsilingsmekanismer i forskerens persepsjon av empirien. «Det er åpenbart at alle disse «modeller» (...) er bestemt både av tankeoperasjoner og av iakttakelser, og jeg vil tro mer av teori enn av empiri. Begrepsstrukturene er på et tidlig tidspunkt frosset fast på en slik måte at de enten *utelukker nye iakttakelser eller mistolker den*» (min uthev.). Seip siterer en historiekollega i at nye spørsmål ikke genereres når modeller anvendes, det fører heller til at man *unnviker* nye problemstillinger. Med klar adresse til Rokkans forskning slår Seip fast at det er klart at modellens enkelhet har lokket, mens den i virkeligheten burde den ha skremt. Seip avslutter med å anbefale Rokkan å ta utgangspunkt i *aktører* i sin forskning, og ikke i strukturer eller i relasjoner - et utilslørt angrep på sentrum-periferi-modellen, som forøvrig også Johan Galtung forvarte.

Noen ord om stridsanalogien og -terminologien: Når Seip velger kårde - og av og til sabel! - så møter han Rokkan *en garde* med florett! Statsviteren har en mer defensiv stil enn Seip, og han er langt mer opptatt av å forsvare seg overfor historikeren, som på sin side synes å være ute etter en hurtig «avgjørelse». Den nølende stilen til Rokkan kan forståes når han innledningsvis i sitt defensorat markerer at han ikke kjemper for noe klart, entydig standpunkt. Sammen med sine fagkolleger har han følt seg som en krypskytter på grensen til en annen manns eiendom, der de har prøvd å fange vilt som til da hadde fått lov til å være i fred. Og de har brukt «nye fangstmetoder», metoder som Rokkan håpet skulle bli en del av en felles jakttradisjon, «men vi har jo ikke alltid vært så sikre på den andre parten.» Han medgir at en dialog med historikerne er ikke minst viktig for samfunnsvitenskapenes framtid: de - samfunnsviterne - er nødt til også å gå diakront til verks, å trekke inn tidsdimensjonen, de historiske prosesser. Men Rokkan mener at samfunnsforskerne allerede hadde vist enkelte historikere nye veier gjennom sitt arbeid med dataorganisering og -analyser, og «det er klart at mye av dette vil bli ført videre av den nye garde av kvantitative historikere».

I følge Rokkan ligger det en viktig forskjell mellom samfunnsvitere og historikere i det han kaller ulik «forskningsgrammatikk». Samfunnsviternes analysegrammatikk går ut på å finne fram til enklest mulige forklaringsmodeller, og de ønsker å spesifisere og «veie» hver enkelt variabel som del av et forklaringskjema. Historikerne på sin side følger en beretningsgrammatikk, som innebærer at de er langt mer opptatt av å forstå motivasjoner, detaljprosesser og kontekster, og «de finner de forenkende vilkårslogiske analyser for snevre, for abstrakte.» Med referanse til Annales-skolens *histoire sans noms* diskuterer den tidligere fransk-filologen bruken av *egennavn* generelt i forskningen.¹⁰ Mens *egennavn*, f.eks. navn på

¹⁰ Annales-skolen er bl.a. kjent for å gjøre sosialhistorien til den egentlige historie.

politiske aktører, kan være det bærende element i «ren» idiografisk forskning,¹¹ så vil man i nomotetisk forskning gjerne bruke «analytisk konsekvensrike aggregater av kjennetegn» i stedet for navn, dvs. navnene blir «generalisert» bort. I følge Rokkan er bruken av egennavn et problem som historisk orienterte samfunnsvitere og generaliserende historikere har felles. Hans prinsipielle oppfatning er at vi «neppe noensinne (kommer) vekk fra de etablerte egennavn for de avgjør-ende historiske enhetene i verdenssamfunnet». Selv om Rokkan benytter seg av modeller og generaliseringer, så mener han at dét ikke er det avgjørende for forskningen hans, for - slår han fast på Eilert Sundt'sk vis: «det avgjørende ligger i den kontinuerlige konfronteringen med data, med historiske virkeligheter». Dette bør historikerne og samfunnsviterne kunne enes om mener Rokkan, og i fellesskap bør de kunne underkaste seg modellenes ytterst temporære tyranni, for å kunne stå sterkere i kampen mot det permanente og langt farligere tyranni, *detaljenes!*

.... Hernes' (av)makt....

Debatten mellom Seip og Rokkan handlet først og fremst om bruk av modeller i sosialforskning, og debatten var lite prinsipiell utover dette. Prinsippene får noe større plass når Seip og Gudmund Hernes konfronteres i forbindelse med Maktutredningen på 1970-tallet, selv om modellbruken også her blir en hovedsak. Hva formen angår (valg av våpen!) så møtte Seip en retorisk sett jevnbyrdig, en mer slagferdig(!) motstander i Hernes. Også denne gangen sto hovedslaget på historikernes heimebane, nå i Historisk tidsskrift.¹² I artikkelen *Studiet av makt* er Seips ankepunkt bruken av modeller i sin allminnelighet, og angrepet blir spesielt rettet mot maktbegrepet slik det blir definert og brukt i Maktutredningen. Seip mener at Hernes' begrepsanalyse er et nytt eksempel på at modellbygging (i sosiologien) er et farlig redskap. «Igjen har vi en lekse i at kravet om modell - en forhåndsmodell - kan komme i konflikt nett-opp med den oppgave som skal løses.»

Et av Seips ærender er å vise at forskerens forhold til generelle begreper og begreps-sammenstillinger bør styres av hva som er hensiktsmessig i ethvert tilfelle. Når han innledningsvis slår fast at de viktige og nødvendige valgene forskeren bør gjøre, er å bestemme seg for hvilken *grad av generalitet* som er nyttig eller mulig å få til, så gir han i prinsippet klare konsesjoner til det å generalisere. Samtidig - med et hint både til Rokkan, som angivelig skal ha ment at alternativet til en modell er en registrere usammenhengende detaljer, og til Hernes, som i sin begrepsanalyse siterer Keynes' «voices in the air» - slår Seip fast at alternativet til en modell ikke er ubevisste tankevaner. I stedet for å nytte en modell som «kan bygges ut i

¹¹ Seip nevner Christian Frederik i 1814 og Johan Sverdrup i 1880 som eksempler på ledere som *skapte* situasjoner som ga dem usedvanlige muligheter til å handle.

¹² Historisk tidsskrift nr. 4, 1976.

luften eller lånes fra bøker», så kan man - slik Popper kunne ha sagt det - «begynne med brokker av sammenhenger som studiet av et primærmateriale gir innsikt i, begynne med det åpne sinn, eller om dette uttrykk vekker anstøt: begynne med flere sinn.» På grunnlag av slike «ubesud-lete» data kan man så se om det er mulig å generalisere, å bygge modeller. «Sammenhengen, modellen, systemet, er noe som søkes, noe som blir til *under forskningens gang.*» (min uthev.) Det er altså Rokkans og Hernes' *forhåndsmodeller* Seip reagerer på: Hernes f.eks., har valgt sine modeller for tidlig, og forpliktet dem for sterkt. Modeller bør lages etter at empirien er høstet inn. Her levner Seip ingen tvil mht hva han mener bør være forklaringsretningen.

Blant de mer konkrete ankepunktene Seip anfører, er at Hernes' byttemodell for makt forutsetter «et perfekt marked for bytte av kontroll», noe Hernes selv er selvfølgelig klar over ikke finnes. For et perfekt marked for makt er et sosialt anarki, og det er nettopp hva et politisk samfunn har som mål å unngå! Slik er Hernes - i følge Seip - kommet i skade for å benytte en modell som inneholder «en kontradiksjon i konfrontasjon med empirien».

.... og Seips maskerade.

Hernes' motstrategi går ut på å få Seip til å falle for eget grep. I artikkelen «Modellenes maskerade» mener han å kunne vise - «avsløre» - at Seip i sine innvendinger mot bl.a. bruken av byttemodell og synet på «det rasjonelt handlende menneske» (som Seip kaller et fantom!), argumenterer på en måte som impliserer nettopp det han erklærer seg som motstander av. Når Seip retorisk spør hvorfor Hernes har valgt byttemodellen for makt, så blir han selvmotsigende siden han selv sier at makt handler om transaksjoner mellom mennesker. For transaksjoner er enten «bytte like for like» eller ulikevektig bytte; førstnevnte er økonomiske transaksjoner, det andre er maktrelaterte.

På lignende måte parerer Hernes når det gjelder innsigelsene mot hans idealtipe om målrettede aktører (fantomene): Når Seip i sine resonnementer forutsetter aktører med konsistente preferanserangeringer, så forutsetter han også implisitt rasjonelle aktører. Han har derfor ikke nedkjempet fantomet, «ånden går, i hans egen borg» - konkluderer Hernes. Hernes synes å være overrasket over at angrepet kommer fra nettopp Seip, fordi han - i følge Hernes - er modellbyggeren par excellence blant historikerne. Hans idealtyper står som milepeler i norsk historieforskning: det opinionstyrte enevelde, ettpartistaten, det norske system osv. «Seip kan ikke fornekte modeller uten å fornekte seg selv. Før han har skrevet en side, har han konstruert tre modeller.» En kan til tider undres om Hernes mener/insinuerer at Seip selv ikke er klar over sin egen modell- og teoribruk, som når Hernes skriver at historie er de

seirende modellens historie, «enten de skjules, eller kommer klart til uttrykk - erkjent eller ikke erkjent av de som bærer dem fram.»

At det var nettopp Gudmund Hernes som skulle bli samfunnsviternes fanebærer i metodestriden, er på mange måter et paradoks. Med sin bakgrunn i studier i USA på slutten av 1960-tallet, var han klart påvirket av «matematisk sosiologi». (Et fag han forøvrig selv mente det ikke var noe marked for i Norge.) Hernes nyttet seg av spillteori og hadde bl.a. John von Neumann og Oskar Morgenstern på referanselista. Grunnelementet i modellen hans er *aktører* (sammen med hendelser, interesser, kontroll), og makten utøves gjennom bytteforhold der aktørene er selvstendige handlende personer. Det er med andre ord klare likhetspunkter mellom modellen Hernes benytter og økonomiske teorier, noe Hernes selv kommenterer. (Ikke overraskende at en av hans aller nærmeste medarbeidere i maktutredningen var økonom, Ole Berrefjord). Det var derfor grunn til å forvente at idiografen Seip hadde funnet det teoretiske og metodologiske opplegget til maktutredningen mer spiselig enn han det han ga uttrykk for. Eller - påvirket av Hernes' argumentasjon: Vi kunne forvente nettopp de meningene Seip viser seg å ha - når han blir demaskert!

Med en viss rett kan en si at diskusjonen mellom de tre hovedkombattantene var en diskusjon innenfor «positivistenes» rekke. Både Rokkan og Hernes sto i sin argumentasjon vitenskapsteoretisk nær idiografene, og særlig sistnevntes bruk av aktører og marked viser en klar reduksjonistisk tendens. Med det var ikke nok for stridsmannen Seip, som brukte enhver anledning til å markere sitt fagrevir. For det er vanskelig å si at det var *historikernes* revir han forsvarte, til det var uenigheten blant historikerne for stor og revirgrensene for uklare.

Kolleger i unåde

I sin kritikk av egne fagkolleger er Seip krass, og han advarer mot å skrive «syntetiserende historie». Det vesentlige er ikke at teoriene ikke stemmer, men at «de haker seg fast, strukturerer et tilfeldig utvalg av data, og på den måten uvilkaarlig bekrefter seg selv.» Seip viser til Sars og Koht; hos dem er modellenes tvang åpenbar, til tider grotesk. Dette henger i følge Seip sammen med at modellen ikke bare er utformet som et middel til erkjennelse, «men også som en hjelp i politisk propaganda». Det hører med til historien at Koht på sine gamle dager måtte vedgå at «syntesen er subjektiv», og dermed uvitenskapelig! Selv ønsker Seip å «analysere bort» alle normative føringer og se på politikken/historien først og fremst som en «moment-to-moment»-prosess, der motivene i stor grad reduseres til enkle basisreaksjoner som interessekamp eller maktbegjær. På denne måten mener han å kunne «kle av» aktørene eventuelt «slagge» fra sosialiseringprosessen, slik at de blir rasjonelle enkeltindivider - og egentlig amoralske.

Striden historikerne imellom - om generalisering, syntetisering og bruk av (forhånds)-modeller og teorier - viser at metodestriden i Norge ikke bare har vært uenighet mellom historie og samfunnsfagene, slik at skillelinjene som nevnt ikke uten videre faller sammen med det institusjonelle skillet mellom humanister og samfunnsvitere. Her er det grunn til å se nærmere på noen sentrale begreper, som synes å bli brukt på ulike måter i litteraturen. Hva er det innbyrdes forholdet mellom analyse, syntese, generalisering og konstruksjon, og mellom disse på den ene siden og idiografiske og nomotetiske vitenskaper på den andre siden? Det er ikke uvanlig at generaliseringer og synteser brukes som synonymmer.¹³

Ved *analyse* tar en utgangspunkt i eksplisitte spørsmål/problemstillinger knyttet til det aktuelle «fenomenet». Ulike alternativer vurderes, forkastes eller bekreftes, og teorier drøftes. Dette er den vitenskapelige enkeltundersøkelsens form, slik vi kjenner den fra hovedoppgaver og avhandlinger. For historikere innebærer analysen bl.a. også at den fortløpende kronologiske framstillingen spiller liten rolle, mens metodiske og kildekritiske problemer settes i fokus. Gjennom den sammenfattende *syntesen* - konstruksjonen, som Sejersted gjerne kaller det - forsøker en å trekke de store linjene i forskningsobjektet. I kaoset av data og alternative forklaringer, velger en ut ett perspektiv, som rendyrkes. For historikeren vil det være en avklart fortelling, kanskje også avsluttet, en historie som gjerne formidler lærdom eller en «moral».

Analysen er uproblematisk både for idiografene og nomotetene, den har de felles og den er viktig for dem begge. «Kritisk analyse» har til ulike tider vært et adelsmerke for såvel historikere som for samfunnsvitere. Her er Jens Arup Seip det «historiske» eksemplet, mens Wilhelm Aubert og Thomas Mathiesen kan nevnes blant mange samfunnsvitere. De to vitenskapstypene har altså syntesen felles - selv om Seip ikke var enig i det. Sentrale syntetikere blant historikerne har vært Ernst Sars og Halvdan Koht, og idag Francis Sejersted. Blant samfunnsviterne er det nærliggende å nevne Stein Rokkan.¹⁴

Her bør det legges til at individualistenes prinsipielle tendens til å overse sosiale fenomener, har som konsekvens at grunnlaget for historiske synteser og sammenligninger undergraves. På den annen side er det ingen grunn til å avfeie kritikernes skepsis til syntesen, som de sier truer vitenskapeligheten i forskningen; det er notorisk en fare for determinisme - historikerne er inspirert av «totalhistorie», slik Popper uttrykte det i sin kritikk av

¹³ Heinrich Rickert, som var sentral i den tyske metoddebatten på slutten av 1800-tallet, karakteriserte historie som en «singulariserende» vitenskap og sosialvitenskapene som «generaliserende».

¹⁴ Amerikaneren Thomas P. Hughes' bok *American Genesis* (1989) er et eksempel på en inngående empirisk analyse som danner basis for en relativt omfattende syntese av en kulturspesifikk amerikansk utvikling, og med et politisk-moralsk innhold - i følge Sejersted (1983).

historismen.¹⁵ Problemene med vitenskapelighet er primært knyttet til de *store* konstruksjoner og synteser, fordi sammenkoblingen av analyse og syntese da kan bli for svak, og nærme seg rene spekulasjoner.

Når det gjelder å *generalisere*, så stiller det seg prinsipielt annerledes, og det oversees ofte at å generalisere er det motsatte av å syntetisere. Generalisere vil si å desintegre en (historisk eller sosial) situasjon for å isolere visse elementer som en forutsetter også kan identifiseres og isoleres i andre situasjoner. Dette betyr at når en generaliserer, så må begrepene være klare og presise, slik at en vet nøyaktig hva en er ute etter i den andre konteksten. Dette er en prototypisk nomotetisk teknikk, mens det f.eks. for historikere ikke bare er unødvendig, men også uønsket å isolere et fenomen fra sin historiske kontekst.

Francis Sejersted mener forøvrig at historikernes konstruktive ambisjoner er for lav. Mens kritikken og analysen er velutviklet, så savnes syntetiseringen, sammenhengen. Og det er selv-følgelig ikke lett på grunnlag av (tradisjonell) kritisk analyse å skape den konstruktive syntese. Dessuten har konstruksjonen og syntesen vært nært knyttet til historismen, en retning som altså særlig positivistene har tatt avstand fra som uvitenskapelig: Dens teleologiske slagg måtte bort!

En «enkel» konklusjon på denne sekvensen kan være at fenomenene selv har både en særegen og en allmenn dimensjon; det er forskerens betraktningsmåte som avgjør hvilken av disse som trer fram.

Uklare frontlinjer

«Øst er øst og vest er vest, og aldri skal de to møtes!» I hvilken grad kan Rudyard Kiplings berømte ord sies å gjelde også for forholdet mellom metodologisk individualisme og metodologisk kollektivism? Sett på som en kontradiktorisk motsetning, er det logisk nok et øst-vest-forhold mellom de to vitenskapsteoretiske prinsippene. Men kanskje er det mer fruktbart å betrakte forholdet som en kontrær motsetning, eller en dialektisk.¹⁶ Selv om det ikke er mulig å tenke seg et «kvantesprang», så vil en slik tilnærming kunne gi et kart som stemmer bedre med terrenget i dag. Jeg vil avslutningsvis skissere noen av de «bevegelser» som har vært registrert på begge sider av frontlinjen de siste 10-15 årene.

Med en viss rett kan en si at metodestriden døde ut med debatten om maktutredningen. Siden midt på 1980-tallet har situasjonen vært preget av våpenstillstand, med enkelte mindre trefninger, trefninger som ikke alltid har vært like lett å identifisere i relasjon til den gamle

¹⁵ Historismen betegner en retning som har aprioriske forestillinger om historiens mening eller mål i sine framstillinger. Tilhengere av historismen mener å kunne profetere om historiens framtidige utvikling.

frontlinjen. Som under hovedstriden har det også i ettertid vært historikere som har markert mest stridsløst. Det nye er nå at fagets mest markante representant siste tiåret - Francis Sejersted - må betraktes som overløper i forhold til historiefagets tradisjonelle plassering, som ble så sterkt markert av Jens Arup Seip. Sejersted har prøvd å forene verdikonsevativismen med Webers byråkratiteori og Habermas' nymarxisme, og ble på en måte en ideolog som åpnet opp mellom frontene. På 1970-tallet lanserte han et nytt perspektiv på embetsmannsstaten, som utfordret Seips modell(!) ved bl.a. å fremholde at den norske embetsmannsstaten ikke var et særnorsk fenomen, men et institusjonalisert uttrykk for det liberal-europeiske ideal om rettsstaten (Slagstad 1998).

I følge Sejersted kan man i dag med stor rett si at historie og sosiologi/statsvitenskap på enkelte «fronter» har nærmet seg hverandre hva metode angår; berøringspunktene stadig flere og grensene tilsvarende uklare. Selv mener han at han praktiserer «en nøktern metodologisk kollektivism», ved at han har brutt med den individualistiske tilnærmingen og konsentrert seg om politisk kultur og tradisjon i videre betydning. Dessuten arbeider han med større tids-spenn enn det som kan sies å være vanlig for individualister. Sejersted sier om sin bok «Opposisjon og posisjon» (1984) at hovedpoenget var “(...) i utgangspunktet å finne frem til en «apriorisk overindividuell orden», om man vil, som jeg forutsatte kunne være handlingsdeter-minerende et stykke på vei, og så forfølge denne ordens endring. Metoden står i skarp kontrast til den dominerende metodologiske individualisme representert ved Seip”.

Dette ulike synet er i prinsippet ikke noe nytt, metodesynet blant norske historikere har som nevnt gått i bølger. I 1952 gjorde Koth knefall overfor kritikerne blant historikerkollegene og varslet syntesens død som vitenskapelig pretensjon. Femten år senere kunne Seip konstatere at «Vi er igjen på vei mot en tid da syntesen lokker», for så sju år deretter - i 1974 - å slå fast at «...den syntese en historiker kan strebe etter, er begrenset i omfang». Det er tydelig-vis ikke lett (for historikere) å forene kritikk og konstruksjon, analyse og syntese. Med refe-ranse til eget fag synes Sejersted å mene at syntetikerne, «konstruktivistene», har nærmet seg de nomotetiske vitenskapene hva metode angår. Selv om forklaringsretningen til disse historikerne (fremdeles) går i individualistisk retning, fra individ til sosiale fenomener, så legger de nå mer vekt på å syntetisere (og er mindre opptatt av kildekritikk?). At disse syntetikerne like-vel ikke er kollektivister, blir særlig klart når de - i følge Sejersted - er opptatt av en naiv tro på «det objektive grunnlaget» for konstruksjonen, dvs sammenhengen i begivenhetsforløpet. Og dette er ikke noe nytt: Den yngre Koht forsøkte å vitenskapeliggjøre konstruksjonen ved hjelp av psykologien gjennom å redusere «viljer og ønsker» til enklere

¹⁶ Aner vi en dialektisk motsetningsforståelse når Sejersted (1993:315) sier at “I den løpende vekslingen mellom analyse og syntese, mellom kritikk og konstruksjon, har konstruksjonen og syntesen nå vært på fremmarsj en stund”?....

grunnreaksjoner, mens Edvard Bull d.e. søkte etter de «virkelige drivkrefter». Dette må kunne kalles psykologisme, og representerer en noe ytterliggående form for metodologisk individualisme.

Case-studier som kompromiss?

Nå kan en - med henvisning til metodologiske motpoler som Marx og Weber - hevde at det verken er mulig eller ønskelig å skille skarpt mellom individualisme og kollektivismen i sosialforskningen. Det kan i høyden være nyttig som en påminnelse om at det i praktisk samfunnsvitenskapelig forskning alltid er innebygd spenninger mellom ulike metoder for analyse av data og konstruksjon, men det er ikke noe motsetning mellom studiet av det særegne, historisk-spesifikke og utvikling av generell teori. Historikeren Knut Kjeldstadli (1999) peker på at vi ikke behøver å velge mellom å undersøke helt enkeltstående begivenheter og det helt generelle. Insisteringen på det enkelte skriver seg fra tida da en tenkte ut fra en dikotomisk motsetning mellom åndsvitenskapene og naturvitenskapene, der sistnevnte hadde som ambisjon å formulere generelle lover - en tid da samfunnsfagene var sterkt preget av det positivistiske vitenskapsidealet. I dag er samfunnsviterne opptatt av å komme med utsagn om mer avgrensede størrelser, på et mellomnivå i tid og rom. Og de fleste samfunnsforskerne steller med enkeltspørsmål fordi de er opptatt av nettopp slike spørsmål. Om en blant samfunnsforskerne også regner med oppdragsforskerne, så er de som søker omfattende generaliseringer snarere unntaket enn regelen.

På den annen side finnes det *historikere* som arbeider med store, omfattende enheter. Det er altså en misforståelse å tro at historikerne bare er opptatt av det som angår få mennesker i korte tidsrom. Dessuten - påpeker Philip Abrams (1982) - kan det historiske perspektivet bidra til å løse opp - om ikke løse - problemet med den skarpe todelingen mellom aktør og struktur, individ og samfunn, handling og sosial orden. For Abrams er *prosess* et grunnbegrep, idet det formidler mellom individ og samfunn. Et individ som er i en prosess, vil bære i seg både handlingssituasjonen og struktursituasjonen.

Det finnes også en Habermas-inspirert historieskole som har ambisjoner om å kombinere en historisk-hermeneutisk metode med en analytisk metode for å kunne bygge opp sammenfattende syntese av et samfunns historie. Slik forsøker man eksplisitt å danne en motvekt til den tradisjonelle spesialiseringen og disiplinoppdelingen.¹⁷

Dette er prinsipielle synspunkter som vi kjenner igjen hos dem som argumenterer for det generaliseringspotensialet som ligger i *case-studier*; de hevder at det i enhver (fortolk-

¹⁷ Tyskerne Hans-Ulrich Wehler og Jürgen Kocka blir gjerne pekt på som to representanter for denne skolen. I Norge kan det være fristende å vise til «dobbeltparadokset» Rune Slagstad, statsviter og (tidligere) erklært marxist, som skriver Norges moderne historie som resultat av enkeltpersoners vilje og evner!

ende) fortelling/beskrivelse/tekst er innebygd generelle forklaringsprinsipper. Case-studier er undersøkelser i dybden av én sak eller ett tilfelle, der en har valgt emne på en slik måte at det skal være mulig å generalisere, trekke slutninger om en større helhet. Men denne helheten er ikke altomfattende, for vi tar tross alt ikke sikte på å formulere universelle lover for menneskelivet. Generaliseringer gjelder “bare” visse typer av samfunn, institusjoner eller organisasjoner.

En nødvendig strid

I retrospekt må det kunne sies at den norske metodestriden er å betrakte som relativt små trefninger, der både aggressiviteten og våpnene har variert sterkt, ikke bare fra trefning til trefning, men også innenfor det enkelte slag. Isolert sett bør metodestriden få en relativ beskjeden plass i «krigshistorien», ikke minst fordi den langt på veg ble overdøvet av våpengnuet fra den store samtidige Krigen; positivismedebatten. Sagt på en annen måte: Når det - rett nok - unntaksvis har vært oppgjør om metodespørsmål mellom uforsonlige kombattanter, så har frontlinjen som regel falt sammen med frontlinjen i positivismedebatten, og denne har stjålet oppmerksomheten. Men ofte har altså striden dreid seg mindre om fagene i egentlig forstand, og mer om valg av metode innen de forskjellige disiplinene. Og ikke sjelden har det vært generelle erkjennelsesteoretiske problemer som har stått i sentrum for striden.

På 1960-tallet var historiefaget på vikende front i store deler av den vestlige verden – parallelt med en kraftig ekspansjon for samfunnsfagene. Mange mente at historie burde definere seg ut av den humanistiske tradisjonen, og ved Universitetet i Oslo ble det foreslått å flytte faget fra Det historisk-filosofiske fakultet og over i det samfunnsvitenskapelige. Der kunne faget gjøre nytte som en hjelpevitenskap for de generaliserende samfunnsvitenskapene! På en nordisk metodekonferanse i 1969 mente en fremtredende svensk historiker at fagets eneste redning var å legge seg nært opp til samfunnsfagene. Historiefaget ble da også i 1950-årene definert som et samfunnsfag.

Denne korte historikken for avslutningsvis å antyde en forklaring på det faktum¹⁸ at det er representanter for historiefaget som har vært mest “aggressive” i metodestriden opp gjennom årene: De kan ha følt at det sto om deres faglige legitimitet. I tillegg til Seip og Sejersted bør også Kåre Lunden¹⁹ (1985 m.f.) nevnes som en flittig bidragsyter de siste 10-15 årene. Etter undertegnendes mening er Sejersteds “anti-individualistiske vending” det viktigste som har

¹⁸ Dette er selvfølgelig et høyst “subjektivt faktum”, på samme måte som historikere og andre individualister med en viss rett vil kunne si at essayet er skrevet av en ikke helt nøytral stridsdommer!

¹⁹ Kåre Lundens tese/påstand er - kort gjengitt: “Det finst ingen særskild vitenskapelig metode” (Lunden 1985:66).

skjedd i denne perioden. Med den kan en frykte at metodestriden nå er bilagt.²⁰ Det vil i så fall være å beklage, for metodestriden har vært en positiv strid, som har vært nødvendig for alle involverte fag. En strid vil i de aller fleste sammenhenger bidra til at partene skjerper sine sanser mht egen og motpartens styrke og svakheter, og kan slik ha en dialektisk effekt, noe som ikke minst er viktig for vitenskapelige disipliner. Skulle det imidlertid vise seg at våpenstillstanden bare er tilsynelatende fordi sabelen og korden er byttet ut med florett, så kan *begge parter* se fortrøstningsfull fram til nye “seire”, seire som bl.a. kan protokollføres som “disiplinering” og “tverrfaglighet”.

Litteraturoversikt

Abrams, Philip (1982) Historical Sociology.

Carr, Edward Hallett (1985) What is History? Middlesex:Penguin Books

Dahl, Ottar (1952) Historisk materialisme. Oslo:Aschehoug

Elster, Jon (1979) Forklaring og dialektikk. Oslo:UniPax

Fermann, Gunnar og Torbjørn L. Knutsen (red.) (1998) Virkelighet og vitenskap. Perspektiver på kultur, samfunn, natur og teknologi. Oslo:Ad Notam Gyldendal

²⁰ Det hører med til historien at historikeren Trond Nordby innehar et professorat i statsvitenskap ved UiO.

- Fjelland, Ragnar (1995) Vitenskapsteori. Oslo:Universitetsforlaget
- Gilje, Nils og Harald Grimen (1993) Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Oslo:Universitetsforlaget
- Grenness, Tor (1997) Innføring i vitenskapsteori og metode. Oslo:Tano Aschehoug
- Gneriussen, Willy (1996) Aktør, handling, struktur. Grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene. Oslo:TANO
- Haga, Ånund (1991) Samfunn og handling. Om sammenhengen mellom samfunnsvitenskap og praktisk filosofi. Oslo:Universitetsforlaget
- Hernes, Gudmund (1976) Modellenes maskerade, i *Historisk tidsskrift* nr. 4
- Kjeldstadli, Knut (1999) Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget. Oslo:Universitetsforlaget
- Koht, Halvdan (1951) Historikar i lære. Oslo:Tiden
- Lunden, Kåre (1985) Er humanoria vitenskap?, i *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 2, 1985
- Nerheim, Hjørdis (1995) Vitenskap og kommunikasjon. Paradigmer, modeller og kommunikative strategier i helsefagenes vitenskapsteori. Oslo:Universitetsforlaget
- Nordby, Trond (1985) Fra Eidsvold til Høyres hus, i *Nytt Norsk Tidsskrift* 1/1985
- Popper, Karl (1972) *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach*. Oxford:Oxford University Press
- Seip, Jens Arup (1976) Studiet av makt, i *Historisk tidsskrift* nr. 4
- Seip, Jens Arup, Yngvar Løchen, Beatrice Halsaa Albrektsen (1978) Hva er makt? Søkelys på studiet av makt og Maktutredningen. Oslo:Universitetsforlaget
- Sejersted, Francis (1993) Demokratisk kapitalisme. Oslo:Universitetsforlaget
- Skirbekk, Gunnar (1998) Vit og vitskap. Postmodernistisk ordbok om modernitetens babelske forvirring. Oslo:Fagbokforlaget
- Slagstad, Rune (1998) De nasjonale strateger. Oslo:Pax Forlag A/S
- Sørensen, Knut Holtan (1998) Disiplinering og tverrfaglighet, i Fermann og Knutsen (red.) (1998)
- Thue, Fredrik W. (1997) Empirisme og demokrati. Oslo:Universitetsforlaget
- Østerberg, Dag (1986) Fortolkende sosiologi. Oslo:Universitetsforlaget